

2. Ілляшенко С. М. Управління екологічними ризиками інновацій : [монографія / за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка] / С. М. Ілляшенко, В. В. Божкова. – Суми : Унів. Кн., 2004. – 214 с.
3. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : Навчальний посібник. / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2005. – 400 с.
4. Лук'янова В. В. Економічний ризик : Навч. пос. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К.: Академ - видав. – 2007. – 464 с.
5. Статистичний збірник «Регіони України» 2010 в 2 томах : / за ред. О. Г. Осауленка - Державний комітет статистики України. - Київ 2010 р.
 - a. Т.1. – 2010. – 368 с.
 - b. Т.2. – 2010. – 805 с.

УДК 657.4:657.633

Трачова Д. М.
к.е.н., доцент
Сахно Л. А.
к.е.н., доцент
Таврійський ДАТУ

ОБЛІК НАДЗВИЧАЙНИХ ДОХОДІВ І ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

***Анотація.** Визначено поняття та сутність надзвичайних подій для сільськогосподарських товаровиробників. Розроблено пропозиції щодо зменшення негативного впливу надзвичайних подій на результативність сільського господарства. Запропоновано удосконалення документального відображення доходів і витрат від надзвичайних подій в бухгалтерському обліку.*

***Ключові слова:** надзвичайні доходи, надзвичайні витрати, аналітичний облік, інформативність облікової документації.*

Вступ. Сільське господарство є ризикованим видом бізнесу. На значній частині території України досить часто повторюються несприятливі погодні умови для вирощування культур. На сьогодні сільгоспвиробники є мало не єдиною найуразливішою категорією товаровиробників, результати діяльності яких у разі непередбачуваних погодних умов або стихійного лиха (сильні

зливи, град, повінь, засуха, заморозки), так званих надзвичайних подій (“форс-мажорів”), може мати негативні результати та нанести значного фінансового збитку.

Постановка проблеми. Високий рівень ризикованості сільського господарства змушує вивчати природу та особливості негативних явищ, шукати засоби управління ризиками з точки зору зменшення рівня їх небажаної дії та нанесення збитків господарствам. На сьогодні держава є гарантом безпеки і стабільності, і, водночас, посередником між суб’єктами на аграрному ринку й здатна забезпечити нормативну базу для партнерства, в рамках якого будуть погоджені всі економічні інтереси. Забезпечення прозорості і швидкості отримання державної підтримки, або компенсації страхової організації має здійснюватися даними бухгалтерського обліку і не потребувати великої кількості додаткової документації.

Аналіз останніх досліджень. Проблематикою даного питання займається чимало вчених, зокрема, Журавська І., Молчанов Р., Назарбаєва І., Цуканов О., Несененко П.Г., які роз’яснюють поведінку підприємства в час настання надзвичайної події, Батищев В., який показує страховий бік ризиків, Самарченко О., Метелиця В., які пропонують варіанти відображення в обліку надзвичайних подій. Суттєві пропозиції методичного та практичного характеру з проблем обліку та відшкодування агроризиків внесли такі вчені, як М. Дем’яненко, П. Лайко, С.Навроцький.

Проте в умовах трансформації агропромислових підприємств і розвитку форм господарювання багато аспектів цієї проблеми вимагають постійного перегляду і переосмислення, пошуку шляхів оптимального захисту сільськогосподарських виробників для забезпечення об’єктивності результатів.

Мета статті. Визначення основних проблем відшкодування наслідків непередбачуваних подій та надання пропозицій щодо вирішення завдання мінімізації результатів впливу надзвичайних подій на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайні події – це події непереробної сили, що виникли внаслідок стихійного лиха, зокрема пожежі, повені, засухи, заморозків, граду, землетрусу, військових дій або суспільних безладів, а також по інших обставинах, які не могли бути керованими стороною договору (контракту), включаючи втрату урожаю або його частини унаслідок несприятливих погодних розумів, раптового припинення постачання води, тепла, електроенергії, нафтопродуктів або газу, не пов'язаного з несплатою їх вартості [2].

Надзвичайні обставини можна класифікувати по наступних категоріях :

1) екстремальні погодні умови і стихійні лиха: шторм, ураган, буривій, повінь, накопичення снігу, ожеледь, землетрус, пожежа (ударом блискавки), просідання і зрушення ґрунту інші стихійні лиха, викликані погодними умовами;

2) обставини, викликані діяльністю людини (дії сторони, стороною відповідного договору, що немає), страйк, дія суспільного ворога, оголошена і неоголошена війна, загроза війни, терористичний акт, блокада, революція, заколений, повстання, масові безлади, суспільна демонстрація, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух;

3) фінансово-економічні: різке зростання інфляції, багатократне підвищення валютного курсу і ін.;

4) вирішення державних органів влади по регламентації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності: зміна законодавчих актів, введення обмежень, заборон і др.;

5) в залежності від тривалості події (фіксується в Державному Метеорологічному центрі): можуть бути довготривалими (тривалість події перевищує рік) і короткочасними (тривалість - менше року) [3].

Поділ витрат і доходів підприємств України за видами діяльності відповідає міжнародним стандартам бухгалтерського обліку (МСБО). Хоча на сьогодні відсутні МСБО - аналоги П(С)БО 16 "Витрати" та П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати", разом з тим в інших стандартах все-таки зустріча-

ється така класифікація. До таких стандартів можна віднести МСБО 5 "Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах", МСБО 8 "Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміна в обліковій політиці" та ін. Надзвичайні витрати та доходи в них мають назву "екстраординарні". Так, згідно з параграфом 6 МСБО 8 екстраординарні статті — це доходи або витрати, які виникають у результаті подій чи операцій, що чітко відрізняються від звичайної діяльності підприємства, а отже, не очікується, що вони повторюватимуться часто або регулярно [1].

Надзвичайні події характеризуються непередбачуваністю і неперіодичністю виникнення, їх не можна контролювати або на них впливати. Тому можна сказати, що не підприємства здійснюють надзвичайну діяльність, а надзвичайні події виникають в результаті ведення звичайної діяльності і непередбачені негативні події, що стануться, можуть бути відображені в обліку як елемент майбутніх можливих витрат, тобто надається можливість прогнозувати ймовірність їх настання.

У національних стандартах бухгалтерського обліку немає чіткого визначення термінів "надзвичайні витрати" і "надзвичайні доходи", тому на практиці виникають труднощі їх узагальнення в обліку і звітності.

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій надзвичайні витрати - це прямі втрати за наслідками надзвичайних подій (стихійних лих, техногенних катастроф і аварій та ін.) і витрати на здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією таких наслідків (відшкодування, оплата стороннім організаціям, заробітна плата працівникам, зайнятих на відновлювальних роботах, вартість використаних сировини та матеріалів тощо) [2].

План рахунків бухгалтерського обліку для відображення надзвичайних витрат, доходів і фінансових результатів передбачає використання двох рахунків і цілого ряду субрахунків.

Облік надзвичайних витрат ведуть на рахунку 99 "Надзвичайні витрати" [4]. За дебетом рахунку 99 відображається сума визнаних витрат з кредита рахунків активів (10 "Основні засоби", 11 "Інші необоротні матеріальні активи", 12 "Нематеріальні активи", 16 "Довгострокові біологічні активи", 20 "Виробничі запаси", 21 "Поточні біологічні активи", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", 25 "Напівфабрикати", 26 "Готова продукція", 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва", 28 "Товари", 30 "Каса", 31 "Рахунки в банках"), за кредитом — списання на рахунок 79 "Фінансові результати".

На субрахунку 991 "Втрати від стихійного лиха" ведеться облік втрат від стихійного лиха (повінь, землетрус, град тощо). На субрахунку 992 "Втрати від техногенних катастроф і аварій" ведеться облік втрат, понесених підприємством у результаті техногенних катастроф і аварій, що сталися на самому підприємстві чи іншому підприємстві і є наслідками "форс-мажорних обставин". На субрахунку 993 "Інші надзвичайні витрати" ведеться облік втрат від інших надзвичайних подій [5].

Надзвичайні доходи, являють собою суми відшкодування витрат від надзвичайних подій страховими компаніями, бюджетом та іншими джерелами.

Для відображення доходів, які виникли внаслідок надзвичайних подій, використовують рахунок 75 "Надзвичайні доходи". За кредитом рахунку відображається визнана сума відшкодування, зокрема від страхових організацій, втрат від надзвичайних подій, за дебетом — списання в порядку закриття на рахунок 79 "Фінансові результати". На субрахунку 751 "Відшкодування збитків від надзвичайних подій" відображається сума відшкодування втрат від надзвичайних подій, включаючи відшкодування витрат на попередження втрат від надзвичайних подій. На субрахунку 752 "Інші надзвичайні доходи" відображається дохід від інших подій чи операцій, які відповідають визначенню надзвичайних подій [5].

Аналітичний облік надзвичайних витрат та доходів у рослинництві здійснюється за об'єктами. Аналітичні рахунки відкриваються у виробничому звіті або в Книзі обліку виробництва [6]. Однак відшкодування витрат від надзвичайних подій здійснюється з різних джерел, як внутрішніх резервів підприємства, так і зовнішніх джерел. Таким чином для систематизації інформації для різних користувачів бухгалтеру доводиться витратити додатковий час.

Висновки та пропозиції. З метою швидкого і повного отримання необхідного обсягу інформації всіма користувачами облікових даних необхідний комплекс заходів, які допоможуть ефективно організувати та відобразити необхідну для обліку даних інформацію по непередбачуваним подіям та зменшити майбутні збитки господарства, що в свою чергу забезпечать стабільність та стійкість підприємства. Так складання документації з допомогою удосконалених бланків, а саме: карток аналітичного обліку надзвичайних витрат та доходів, інформація в яких допоможе згрупувати дані не тільки по джерелам виникнення, а за статтями покриття, безумовно полегшить роботу бухгалтерського відділу при обчисленні фінансового результату від настання надзвичайних ситуацій. Внесення змін до річної фінансової звітності у розрізі статей "Надзвичайні доходи" та "Надзвичайні витрати" форми №2 "Звіт про фінансові результати", які б деталізували зведену інформацію в окрему форму (чи додаток до форми №2), який стане вимірником відображення надзвичайної ситуації по підприємству, допоможе зорієнтувати джерела покриття або збитку та дозволить отримати точну інформацію про фінансові наслідки настання надзвичайних подій за звітний період. Формування резервного фонду господарств у розмірі 2% від чистого прибутку кожного звітного року з подальшим його використанням на депозитному рахунку банку, що дозволить не тільки зорієнтувати захисну функцію власного капіталу, а й отримати додатковий прибуток.

Аннотація. Определена суть чрезвычайных событий для сельскохозяйственных товаропроизводителей. Разработано предложения относительно уменьшения негативного влияния чрезвычайных событий на результативность сельского хозяйства. Усовершенствовано документальное отображение доходов и затрат от чрезвычайных событий в бухгалтерском учете.

Ключевые слова: чрезвычайные доходы, чрезвычайные затраты, аналитический учет, информативность учетной документации

Summary. The essence of extreme events for agricultural commodity producers is defined. It is developed offers concerning reduction of negative influence of extreme events by productivity of agriculture. □ Documental display of incomes and expenses from extreme events in book keeping is improved

Keywords: extreme incomes, extreme expenses, the analytical account, analyticity of the registration documentation.

Література.

1. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : Практ. посібник. / С. Ф Голов., В. М. Костюченко / - К., 2001. - 840 с
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. - К. :CD – вид-во "Інфодиск". – 2009.
3. Луцик Т.О. Облік надзвичайних подій / Т.О. Луцик //Баланс- Агро. – 2006. - .№15(123).- С. 20-21
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики від 18.05.2001 р. № 132. - К. :CD – вид-во "Інфодиск". – 2009.
5. Несененко П.Г., Цуканов О.Ю. Облік збитків та доходів у сільсьгосп-виробників у зв'язку зі стихійним лихом / П.Г.Несененко, О.Ю. Цуканов //Облік і фінанси АПК. – 2005. - №3. – С. 115-121.
6. Сук П. Облік надзвичайних витрат і доходів / П.Сук //Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2008.- №2 (203).- С. 6-8.